

DVE HUMORESKI

Kalist Fontanot

BALADA O STAREM VOJAKU

Ko je napočil mir, se je Stari vojak prenehal bojevati. Grmenje topov, ki je dolga leta naznanjalo neizbežno rojstvo novega sveta, je zamenjalo udarjanje tisočerih štipaljk, regljanje strojnice se je spremenilo v čebljanje pred uradnimi okenci in za njimi. Nekaj let po začetku miru je Stari vojak živel spokojno in v slogi s samim seboj. Toda prišla je ura, ko se je moral, sledeč ukazu usode, spet odpraviti na akcijo...

Že zgodaj zjutraj je odšel v mučni boj. Vlažno, hladno in megleno vreme je bilo. Ko je počasi in poln dvomov koračil po praznih ulicah, so uradniki še pili po svojih domovih jutranjo kavo, prebirali edini slovenski jutranjik in poslušali milo vzpodbudne glase iz radijskih aparatov. Stari vojak je končno prispel na stopnišče urada št. 25, v katerem so pooblaščen izdajati dokumente št. 33, 38, 1.012, 20.013 in 200.006, žigosati obrazce od št. 14.111 do vključne številke 23.008 in komentirati pokojninske odločbe. Ogledal si je kačo, ki se je vila po stopnišču vse više in više, tja do tretjega nadstropja. Vedel je, da bodo omahljivci kaj kmalu začeli zapuščati vrsto, zato je upravičeno upal v svoj uspeh. Naslonil se je na mrzlo steno in začel prebirati Ovidove Žalostinke. Vse dopoldne je stal v vrsti in opoldne je prišel pred okence.

»Poglejte, prijazna tovarišica, Urad za pokojnine mi je poslal odločbo, s katero mi je priznana delovna doba od 16. septembra 1941 dalje. Prosim Vas, razodenite mi skrivnost 16. septembra in mi zapajte, kaj se je zgodilo z nami in z menoj na ta dan v naši preteklosti.«

»Kaj ste po poklicu?«

»Preje star vojak, zdaj mislec!«

»Ne morem vam pomagati. Pojdite na Urad za pokojnine in tam vam naj razjasnijo skrivnost 16. septembra. Ne pozabite, da imajo tam za vsak datum po dve živi in zanesljivi priči.«

Drugo jutro je Stari vojak spet stal v vrsti, in ko je bila ura poldne, je zaslišal glas uradnika z Urada za pokojnine.

»Želite?«

»Povejte mi za božjo voljo, kaj se je zgodilo z nami in z menoj 16. septembra 1941? Ne borim se za to, da bi mi priznali delovno dobo

od aprila ali julija 1941, le to bi rad vedel, kaj se je zgodilo prav na dan 16. septembra 1941? Zakaj ste se odločili, da mi priznate delovno dobo začeni s 16. septembrom?»

In nihče ni znal razložiti Staremu vojaku, kaj se je zgodilo tistega dne. Povprašal je pri vseh okencih in povsod so odkimali z glavo. Dva ali tri dni je Stari vojak premišljeval o svoji usodi, končno pa se je odločil in odšel na pristojni Urad za preteklost. Tam pa je svečano vprašal:

»Kakšni pa so vaši odnosi z datumi? Ali se je res začelo 16. septembra in ne v deževnem aprilu, oziroma v vročem juliju 1941? Kaj pa, če vsi skupaj tičimo v globoki zmoti in napačno praznujemo začetek? In ne pozabite, da imajo na Uradu za pokojnine trden sistem prič o naši preteklosti!»

In sodno zapriseženi tolmač naše preteklosti je ob vojakovih besedah prebledel, nato pa je vzdignil slušalko in poklical Urad za pokojnine.

In potem je bilo mnogo sej in mnogo sestankov. Urad za preteklost in Urad za pokojnine sta na paritetni osnovi ustanovila naslednje organe: a) Koordinacijsko komisijo, b) Študijsko komisijo, c) Komisijo za redakcijo Resolucije, d) Poizvedovalno komisijo, ki se je razdelila v dve podkomisiji *α*) Podkomisijo za raziskovanje mrtvih virov in *β*) Podkomisijo za izpraševanje še preostalih živih virov, e) Komisijo za mentalno higieno in zdravstveno zaščito živih virov, f) Komisijo za obljube in tolažbo živih virov, g) Stalni sekretariat in h) Ekonomat. Že po dveh tednih trdega dela je postalo jasno, da je v interesu stvari potrebno še ustanoviti i) Personalno komisijo, j) Tehnično komisijo, k) Administrativno komisijo, l) Komisijo za proceduralna vprašanja in m) Komisijo za vzdrževanje avtoparka. Ker pa se je delo razširilo na vse strani, so mesec dni kasneje ustanovili še: n) Komisijo za tehnično zaščito in preprečevanje neugod pri delu, o) Komisijo za metodologijo dela, ta naj bi poslovala v treh podkomisijah, ki naj raziščejo problem starega vojaka na prvi, drugi in tretji znanstveni stopnji. Po treh mesecih so spoznali, da je neizogibno ustanoviti še: p) Komisijo za vzdrževanje dvoma in skepse in r) Pravno komisijo. Ker pa je zavladal vsesplošni član, so ustanovili še: s) Finančno komisijo, t) Disciplinsko komisijo, u) Upravni odbor, v) Nadzorni odbor, y) Častno razsodišče in x) Projektiivni biro, ki naj izdelava načrte za novo uradno poslopje, v katerega bi se perspektivno preselile vse imenovane komisije. Po letu dni pa so ustanovili še: q) Odsek za zvezo z razpisovalci maturitetnih nalog, z) Komisijo za izdelavo urbanističnega načrta Ljubljane, ki naj bi poslovala v 99 podkomisijah, in končno ž) Komisijo za razvedrilo in zabavo, ki naj

bi po opravljenem delu priredila celodnevni izlet vseh članov komisij na Trisul ali pa na kak drug vrh Himalaje.

Stari vojak se je znašel v mreži komisij in podkomisij in kmalu ni vedel več, kaj je sonce in kaj je noč. Vse mesto je govorilo o njegovem primeru in kmalu so ga poklicali v svojo sredo Društvo popisovalcev življenja, Društvo zlagalcev skladb, Društvo podobarjev in izdelovalcev spomenikov in pa Društvo urejevalcev mest in graditeljev. V Društvu popisovalcev življenja so sklenili obdelati temo o starem vojaku na osnovi strogega generacijskega principa, in sicer: a) mlada generacija — bivši otroci, ne bodo napisali nič, pač pa se bodo igrali po ljubljanskih ulicah ilegalce in spuščali ladjice po Ljubljani, b) srednja generacija — bivša mlada generacija, bo v novoustanovljeni reviji perspektivno obdelala primer Starega vojaka kot vprašanje neosveščenega človeka, ki se je prepočasi osveščal v tako naravnih pogojih osveščevanja, kakršne nudi vojna, in je zato njegovo osveščanje bilo zavrto in zatrto z vojno samo, ki pa je živo nasprotje vsakršne osveščenosti, kar velja tudi za italijanske partizane, c) starejša generacija — bivša srednja generacija, je sklenila obdelati motiv o Starem vojaku v okviru izrazito erotične, da, celo seksualne zgodbe, d) živi klasiki — bivša stara generacija, pa se bo ukvarjala s Starim vojakom kot elementarnim estetskim, glasbeno reproduktivnim, oziroma pokojninskim problemom.

Društvo zlagalcev skladb je sklenilo obdelati motiv Starega vojaka v obliki a) rapsodije, b) naivne kantate in c) koncerta za 6 klavirjev, 1 flavto in levi del harfe.

V Društvu podobarjev in izdelovalcev spomenikov so sklenili portretirati Starega vojaka a) kot romboid, b) kot obelisk in c) kot valj.

V društvu urejevalcev mest in graditeljev so sklenili postaviti v spomin Starega vojaka 6 stolpnic, in sicer dve rumeni, dve nagnjeni in dve neuporabni, mimogrede pa so se zaobljubili, da bodo porušili ali vsaj delno izmaličili šest starih slovenskih mest, hkrati s tem pa skrčili stanovanjski maksimum na 21 kvadratnih centimetrov.

In medtem ko je vsa ta mašinerija optimistično delovala, se je Stari vojak neslišno umaknil v večna lovišča. Ob grobu pa je predstavnik Urada za pogrebe izjavil: »Že 27. aprila 1941 je pokojnik prijel za petelina na puški in odločno...«

A čez šest mesecev je pokojnikova vdova dobila modro pismo in na papirju je bilo napisano: delovni staž vašega pokojnega moža začnjen s 16. septembrom 1941, kar bomo pri odmeri pokojnine vsestransko upoštevali in...

A komisije?

Bratje!

Spet smo se zbrali na naši redni letni skupščini. Preden pa začnemo z rednim delom, prisluhnimo še enkrat našim tranzistorjem. *(Zborovalci vstanejo. V dvorani zavlada nepopisno navdušenje. Iz sedem sto tranzistorjev, ki jih dviga proti stropu dvorane sedem sto rok, se oglasijo različne melodije, besede, celo Morzejevi znaki, hreščanje. Ko se po desetih minutah zborovalci umirijo, povzame predsedujoči spet besedo.)*

Bratje! Prijatelji! Bojevniki!

Nastopa novo delovno obdobje. Bliža se čas pomladi in poletja in z njima višek novih delovnih naporov in novih tranzistorskih zmag. Spet bomo tisoči in tisoči pohiteli v skrite kotičke gozdov, na polja, na gore, v doline, na morske obale. Tam bomo vključili naše tranzistorje in z njihovim glasom poizkušali pregnati in premagati zoprno tišino in mir narave. Zato je prav in tudi koristno, da zdaj natančno in samokritično pregledamo lanskoletne rezultate našega dela in naših prizadevanj in da ugotovimo naše slabosti in odklonimo naše napake, ki ovirajo našo rast in naš razvoj. Zakaj, le če se bomo zavedali vseh slabosti našega delovanja, bomo lahko izpolnili vse naše naloge, ki nas čakajo v prihodnjem delovnem letu. Pri tem pa nam morajo biti izkušnje preteklega leta vodilo in osnova za bodoče delo v prihodnosti.

Prav je, če se noč in dan zavedamo svojega pomena v sedanjem času in v sodobnih razmerah razrvanega in razdvojenega sveta. Ugotoviti moramo, da so za nami časi skrivanja, strahu pred javnostjo in carino. Naše legije postajajo vsak dan bolj številne in bolj močne. Duh bojevitosti je znatno porasel. Uveljavili smo se v našem sodobnem svetu kot dragocena idejna sila in zato postajamo iz dneva v dan bolj in bolj nepogrešljivi člani našega naroda. Toda bognasvaruj, da bi zavoljo tega začeli bolehati na vrtoglaviči zaradi uspehov. Le oportunisti vseh barv in slabiči vseh vrst so sposobni v svoji zaslepljenosti in ljubezni do tišine in miru odrekati in zanikati visoko vzvišeni značaj naše tranzistorske bratovščine. Toda mi jim kličemo s tega mesta: Ne boste nas razdvojili, ne boste nas preplašili! Prodrli smo z našimi idejami že v vsa društva in organizacije na Slovenskem. Le dvojne bratovščin se še upira našim idejam in zapira vrata pred nami. To sta bratovščini lovcev in ribičev. Te zanesenjake tišine, ki v naravi kruto streljajo in lovijo, moramo čimprej prepričati o nesmiselnosti njihovega početja. Namesto da prelivajo kri nedolžnih živali, naj raje poslušajo tranzistorje in streljajo v zrak.

In ko govorimo o našem bodočem delu, je prav, če omenimo nekatere najbolj značilne primere in dogodke iz dela in boja naših članov. Njihov vzgled naj bo zakon našega bodočega dela. Mar si je mogoče zamisliti sijajnejši vzgled od tistega, ki nam ga je zapustil v moralno oporoko nedavno umrli naš brat Filip Ločnik? Zadnjo uro mu je lajšalo troje tranzistorjev in njegova poslednja volja se glasi: »Postavite mi nagrobni spomenik v obliki tranzistorja in vanj vdelajte troje pravih tranzistorjev, ki naj mi igrajo do sodnega dne!« Bratje, mar ni to čudežni vzgled trdnosti, zvestobe in bratovske vzvišenosti? Vstanite bratje in počastite z enominutno tišino naših tranzistorjev umrlega brata in pionirja tranzistorske misli na Slovenskem — Filipa Ločnika! *(Zborovalci vstanejo, sedem sto rok vzdigne sedem sto tranzistorjev. Ko pa se začuje iz zadnjih vrst v dvorani pritajeno hlipanje, zavpije predsedujoči: »Tišina, ali pa ukažem izpraznitev dvorane!«)*

Bratje! Bojevniki! Ustvarjalci!

Poslovimo se od senc umrlih in si oglejmo, kakšne in katere naloge čakajo nas žive. Najprej nekaj načelnih misli. Mi živimo dragocena sila življenja. V življenju pa se je treba učinkovito uveljaviti, sicer lahko propademo, še preden bomo mogli izpolniti svoje vzvišeno zgodovinsko poslanstvo. Mi nismo zanesenjaki. Mi smo realni ljudje. Zato pravilno ocenjujemo dobröte tehnične civilizacije. Zato svečano izjavljamo: Mi načelno ne prenesemo tišine in kjerkoli bomo naleteli na tovrstne ostanke žalostne preteklosti, se bomo neusmiljeno bojevali in upamo, da bomo tudi končno zmagali. Ne pozabimo, da tišina vzpodbuja k premišljevanju. To pa je seveda nevarno in tudi zelo nekoristno. Zatorej, niti koraka brez tranzistorja v rokah. In kamorkoli nas vodi pot, povsod naj nas spremlja tranzistor. Nič strahu pred ljudmi, ki vas bodo napadali ali celo žalili. Naj opišemo s tega mesta zanimiv primer, ki kaže vso zlobo zahrbtnih metod naših sovražnikov. Nekega našega brata so nedavno odpeljali v bolnišnico. Tam so mu seveda poizkušali takoj odvzeti tranzistor, ki ga je prinesel s seboj. Kljub temu, da je stavil na kocko svoje dragoceno življenje, naš brat ni pristal na zahtevo zdravnikov in bolničark, naj izroči tranzistor. Šele ko so ga zahrbtno uspavali, so mu mogli iztrgati tranzistor iz njegovih zvestih rok. Toda ko se je naš brat zbudil iz narkoze, je bila njegova prva beseda: »Varujte mi tranzistor.« Nato pa je umrl. Ali ni to sijajen vzgled načelne zvestobe, vztrajnosti in poguma?

Zadnje čase so se začeli porajati v dušah našega članstva nekateri hudi dvomi. Zatorej je prav, če jih na tem mestu omenimo in jih nato skupno razrešimo. Naš osrednji odbor je prejel v pismeni in ustmeni obliki več vprašanj, ki kažejo, da mnogi naši člani niso razčistili v

svojih dušah poglavitnih načelnih vprašanj naše tranzistorske bratovščine. Zelo pogosto je namreč vprašanje, kaj naj naši člani poslušajo, katere postaje in kakšen program. Svečano izjavljamo, da je za načelni razvoj naše bratovščine popolnoma vseeno, kaj naj naši bratje poslušajo. Važno je le to, da niso njihovi tranzistorji nemi in tihi. Nas ne zanimajo vsebinska vprašanja, marveč vprašanja maksimalnega izkoriščanja naših tranzistorskih kapacitet. Naj pojejo naši tranzistorji — to je naša deviza.

Nekateri naši člani, zlasti iz bratovščin v predmestjih in na podeželju, vprašujejo, ali naj poneso s seboj tranzistor tudi v gledališče, na koncert in na zabavno glasbeno prireditev. Mi mislimo, da je potrebno in tudi koristno dopolniti gledališko predstavo ali pa glasbeno prireditev s toni iz naših tranzistorjev. Kajti zelo nedemokratično je in tudi nepravilno, če se mora nekaj sto poslušalcev mehanično podrediti enemu samemu pevcu ali pa enemu samemu orkestru. Taka podreditev je hudo dušenje ušes posameznika in njihove individualnosti. Zato ponesite s seboj tranzistorje in njihov glas naj spremlja vaše poslušanje predpisane operne ali koncertne glasbe. Tudi k maši (naše bratovščine lahko sprejemajo v svoje vrste tudi religiozne ljudi, če ti pristanejo na naša tranzistorska načela), v kino, na sestanke, na delovna mesta, v pisarne ponesite s seboj tranzistorje. Poslušajte jih neomajno in hrabro. Pri tem pa moramo opozoriti naše članstvo na nekatere škodljive oblike oportunizma. Pogosto se namreč dogaja, da več lastnikov tranzistorjev posluša en sam aparat. Nič manj pa ni škodljivo, če več bratov posluša eno samo radijsko postajo. To je zelo nevarno in lahko uspava naše članstvo, da kmalu ne bo več sposobno prenesti živčne napetosti in razdraženosti. In kmalu se lahko znajdemo v nevarnosti, da nas bodo sovražniki tranzistorjev premagali. To pa bi bila neprecenljiva škoda za civilizacijo. Še nekaj. Ni redek primer, da se naši člani zapletajo v dolgovezne razgovore o kvalitetah svojih tranzistorjev, medtem pa njihovi aparati molče. To je huda kršitev naših načel. Mi mislimo, da se je bolje manj pogovarjati in več poslušati. Tudi med spanjem, med delom, v ljubezenskih trenutkih, vedno, vedno! Poslušati, poslušati, poslušati, to je naša parola. Ne pozabimo, da naši sovražniki ne mirujejo. V nekaterih evropskih državah — to nam poročajo bratje iz tujine — so že začeli postavljati na obalah, sprehajališčih, gozdnih poteh, na javnih prostorih, v parkih grozljive table: Poslušanje tranzistorjev ni dovoljeno! Pripravljeni moramo biti, da bo naš sovrag poizkušal uresničiti svoje peklenske zamisli tudi pri nas, v naši lepi domovini. Zato strnite svoje vrste, preženite iz sebe vse dvome in zbirajte pogum za odločilne bitke!

Bratje! Ustvarjalci! Graditelji bodočnosti!

Velike naloge so pred nami. Ne popustite in vztrajajte! Preglasite in napolnite s hrupom vse kotičke naše stoletja neme domovine. Uredite bojne vrste in bodite vztrajni, iznajdljivi in pogumni. Zaupajmo v prihodnost, saj ni več daleč čas, ko bo vsak naš brat nosil s seboj dva, tri ali celo štiri tranzistorje. Pomagajte drug drugemu in lajšajte gorje tišine in miru. Uničujte pesem vetrov, žuborenja potokov in petja ptic. Preglasimo človeške glasove in besede in preženimo misel s sveta.

Zahtevamo: Vsakemu po njegovih potrebah in močeh ustrezajoče število tranzistorjev!

Borimo se za skrajšanje delovnega časa in povečanje plač članov naših tranzistorskih bratovščin!

Protestiramo proti tišini!

Obljubljamo zvestobo drug drugemu!

Kdor ni z nami, je proti nam!

(V dvorani zaigra sedem sto tranzistorjev. Lastniki poljubljajo svoje aparate in jih v himnični vznesenosti vzdigujejo proti — tihemu nebu.)